

Handläggare

Peter Åkerhammar

Näringsdepartementet

n.remissvar@regeringskansliet.se

Utvinning ur alunskiffer - Kunskapssammanställning om miljörisker och förslag till skärpning av regelverket SOU 2020:71

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 28 januari 2021 tagit emot ovanstående ärende på remiss. Med anledning av detta vill SGU framföra följande.

Sammanfattning

Utredningen (SOU 2020:71) är generellt sett mycket omfattande och allmänbildande samt diskuterar alunskiffer på ett uttömligt och brett sätt. SGU har haft en expert knuten till utredningen (statsgeologen Mikael Erlström) och SGU har också bidragit med kunskapsunderlag till utredningen.

SGU ställer sig mycket tveksam till införandet av en särskild lämplighetsprövning för alunskiffer i minerallagen. Övriga koncessionsmineral (förutom olja eller gasformiga kolväten) omfattas inte av detta. SGU anser att utvinning av alunskiffer inte kan jämföras med utvinning av olja eller gas och att det därför inte finns skäl att ändra 4 kap. 2 § 2 st. minerallagen. SGU ställer sig tveksam till särregleringen av en specifik bergart eftersom detta medför gränsdragningsproblem och att detta kan negativt påverka bilden av Sverige som attraktivt land för prospektering.

SGU ställer sig positiv till de förslag (databaser om alunskiffer m.m., kunskapsforum och forskningsprogram) som omfattar SGU i utredningen, givet att finansiering erhålls. Mer specifika synpunkter och vissa förtydliganden redovisas nedan.

Specifika synpunkter

Utredningen borde tydliggöra att kunskapsläget vad gäller långtidseffekter vid efterbehandling av gruvavfall från alunskiffer behöver förbättras, detta på grundval av tidigare erfarenheter och aktuell forskning rörande annat gruvavfall. Frågeställningen vad gäller efterbehandling av gruvavfall handlar mycket om hur lång tid det tar innan acceptabla utsläppsnivåer från gruvområden ernås så att verksamhetsutövaren kan lämna området. I många svenska nedlagda, historiska gruvor görs i dagsläget ingen eller en mycket sporadisk uppföljning av t.ex. kvalitén på utgående lakvatten från dessa gruvområden. Det är i dessa fall svårt att säga något om de effekter som senare efterbehandling har åstadkommit. Detta behov nämns även i regeringsuppdraget "Förslag till strategi för hantering av gruvavfall" (SGU och Naturvårdsverket, 2017. Avfallet från eventuell brytning av alunskiffer bör givetvis hanteras på ett sätt som följer de krav som ställs i gällande lagstiftning.

Utredningen nämner att standarder och rutiner för fältförsök saknas i dagsläget. I många aktuella forskningsstudier rekommenderas att fält- och laborieförsök utförs parallellt, med start redan under prospekterings- och provbrytningsfasen, för att förutse hur lakvatten från ett gruvavfall kan komma att utvecklas över tid. Detta nödvändiggör fältförsök som sträcker sig långt i tid med en kontinuerlig utvärdering. De forskningsprogram som föreslås i utredningen bör därför sträcka sig längre i tid än den typiska perioden av 3-6 år och innebära krav på tvärvetenskapliga forskningssamarbeten. Målet med

denna forskning borde bland annat innefatta standardisering/utveckling av metoder för fältförsök på gruvavfall i stort men i synnerhet från alunskifferbrytning, med tanke på dess specifika egenskaper.

I utredningen konstateras också att alunskiffer kan ha en naturlig påverkan på mark och grundvatten genom t.ex. metaller i brunnsvatten utan att någon brytning skett och att det finns ett behov av utökad kunskap om detta. SGU håller med om detta behov av utökad kunskap för t.ex. bevattning, dricksvattenförsörjning, vattenförsörjning för djurhållning och jordbruk i allmänhet. Trots konstaterandet i utredningen ingår det inte i förslagen att avhjälpa denna kunskapsbrist avseende naturlig påverkan, utan förslagen omfattar endast ökad kunskap om miljörisker vid utvinning. SGU anser att förslaget bör utökas till att inkludera även naturlig påverkan av alunskiffer, både för att fastställa ett naturligt tillstånd inför eventuell brytning och för att det kan ha en stor betydelse för t.ex. annan exploatering eller livsmedelsproduktion i berörda områden.

Förtydliganden

Under rubriken Kartläggning av innovationskritiska metaller och mineral på sid. 67 (kap. 3.4.1): ”För att möjliggöra en noggrannare och mer statistiskt representativ provtagning av sandmagasin och varphögar tog SGU fram en manual som beskriver en provtagningsmetodik för gruvavfall.”

- Det var Bergskraft som tog fram manualen på SGU:s uppdrag.

Under rubriken 5.3. Utvinning av metaller och mineral ur alunskiffer på sid. 114 tredje stycket: ”Alunskiffer är begränsat omvandlad jämfört med de bergarter som finns i Sveriges urberg. Detta gör att den inte innehåller samma typ av mineraliseringar som malmerna i Bergslagen, Skelleftefältet eller Norrbottens malmfält.”

- Detta är missledande eftersom det är bildningsmiljön som är helt annan och helt avgörande för att alunskiffer inte innehåller samma typ av mineraliseringar som de uppräknade malmprovinserna, inte att alunskiffer är begränsat omvandlad. Förslag till errata:
 - ”Alunskiffer har bildats på ett helt annat sätt jämfört med de bergarter som finns i Sveriges urberg vilka innehåller andra typer av mineraliseringar, som malmerna i Bergslagen, Skelleftefältet eller Norrbottens malmfält.”

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Anneli Wirtén.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även avdelningschefen Kaj Lax, enhetschefen Erika Ingvald, statsgeologerna Dick Claeson, Roger Hamberg, Carl-Erik Hjerne, Jonnina Karlsson och Linda Wickström deltagit. Utredaren Peter Åkerhammar har varit föredragande.

Anneli Wirtén

Peter Åkerhammar

Detta yttrande har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.